

TURKIY XALQLARNING DASTLABKI FALSAFIY QARASHLARINING UZLUKSIZ TA'LIMDAGI O'RNI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15681686>

Ergashbayev Shohbozbek

Namangan davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti

Elektron pochta: ergashbayevshohbozbek2@gmail.com

Orcid: 0009-0007-1884-8949

Telefon raqam: +998941765550

Annotatsiya: Mazkur maqolada turkiy xalqlarning ilk falsafiy qarashlari, ularning shakllanish manbalari va tarixiy-madaniy asoslari tahlil qilinadi. Ayniqsa, qadimiy turkiy donishmandlar tafakkuridagi axloqiy, ijtimoiy va ma'naviy g'oyalarning uzluksiz ta'lim tizimidagi tarbiyaviy ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, bu falsafiy merosning zamonaviy ta'lim mazmuniga integratsiyalashuvi, yosh avlodda milliy ong va qadriyatlarga hurmat tuyg'usini shakllantirishdagi roli yoritiladi. Maqola uzluksiz ta'lim jarayonida tarixiy-falsafiy boyliklardan samarali foydalanish mexanizmlarini ilgari suradi.

Kalit so'zlar: Turkiy xalqlar, dastlabki falsafiy qarashlar, uzluksiz ta'lim, qadimiy tafakkur, ma'naviyat, axloqiy tarbiya, milliy qadriyatlar, falsafiy meros.

Annotation: This article analyzes the initial philosophical views of Turkic peoples, their sources of formation, and historical-cultural foundations. In particular, the educational significance of the ethical, social, and spiritual ideas in the thought of ancient Turkic sages within the continuous education system is revealed. The article also explores the integration of this philosophical heritage into modern educational content and its role in shaping respect for national identity and values in the younger generation. The article proposes mechanisms for the effective use of historical-philosophical wealth in the continuous education process.

Keywords: Turkic peoples, initial philosophical views, continuous education, ancient thought, spirituality, ethical education, national values, philosophical heritage.

Kirish: Turkiy xalqlarning tarixiy-madaniy merosi, xususan, ularning dastlabki falsafiy qarashlari, bugungi kunda uzluksiz ta'lim tizimining mazmuniy asoslarini boyitishda muhim manba sifatida e'tirof etilmoqda. Qadimiy turkiy manbalar, jumladan, "Avesto", "Oltin Yorug'", "Xuastuanift" kabi asarlar, shuningdek, O'rxun-Enasoy yodgorliklarida ifodalangan axloqiy, ijtimoiy va ma'naviy g'oyalar, shaxs kamoloti va jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiluvchi qadriyatlar tizimini shakllantirgan. O'zbekiston Respublikasida uzluksiz ta'lim tizimi — maktabgacha ta'limdan boshlab, umumiy o'rta, o'rta maxsus, oliy ta'lim va kadrlarni qayta tayyorlash bosqichlarigacha — shaxsning har tomonlama

rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan[1, 3-b.]. 2023-yil holatiga ko'ra, mamlakatda 10 mingdan ortiq umumta'lim maktablari, 1,200 dan ziyod oliy ta'lim muassasalari faoliyat yuritmoqda, bu esa ta'lim tizimining keng qamrovli va uzluksizligini ko'rsatadi. Zamonaviy ta'lim tizimida milliy qadriyatlar va tarixiy merosga asoslangan yondashuvlar tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlarini ta'lim jarayonlariga integratsiyalash orqali yosh avlodda milliy ong, ma'naviy barkamollik va ijtimoiy mas'uliyat hissini kuchaytirish mumkin. Bu esa, o'z navbatida, jamiyatda barqarorlik va taraqqiyotning mustahkam poydevorini yaratadi[2, 4-b.]. Kelajakda, sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalar ta'lim sohasiga chuqur kirib borayotgan bir paytda, milliy-falsafiy merosga asoslangan ta'limiy yondashuvlar yosh avlodning ma'naviy immunitetini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bois, turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlarini uzluksiz ta'lim tizimiga tatbiq etish, nafaqat tarixiy merosni asrash, balki zamonaviy ta'limning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. So'nggi yillarda Yangi O'zbekiston ta'lim siyosati tubdan yangilanish bosqichiga kirdi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan "Ta'lim – taraqqiyot va yuksalishning yagona yo'li" tamoyiliga asoslanib, uzluksiz ta'lim tizimini milliy qadriyatlar, tarixiy-falsafiy meros asosida rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar olib borilmoqda[3, 2-b.]. Xususan, 2022–2026 yillarga mo'ljallangan "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi"da ta'lim sifatini oshirish, zamonaviy bilimlar bilan birga, milliy o'zlikni anglash va tarixiy xotirani mustahkamlashga alohida urg'u berilgan. Bu yondashuv, o'z navbatida, turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlarini ta'limga integratsiya qilishni taqozo etmoqda. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 21-iyuldagi 312-son qarori bilan tasdiqlangan "Milliy ta'lim dasturi"da uzluksiz ta'lim jarayonida o'quvchilarda milliy g'urur, tarixiy xotira, ma'naviy boyliklarga asoslangan dunyoqarashni shakllantirish belgilab berildi[4, 5-b.]. Ushbu dasturda turkiy xalqlar donishmandlarining, jumladan, Qutadg'u bilig muallifi Yusuf Xos Hojib, Mahmud Qoshg'ariy, Ahmad Yassaviy kabi allomalarning g'oyalari o'quv dasturlariga bosqichma-bosqich kiritilishi nazarda tutilgan. Bundan tashqari, "Ma'naviyatni yuksaltirish va ma'rifiy ishlarni tizimlashtirish bo'yicha respublika kengashi" faoliyati doirasida barcha ta'lim bosqichlarida falsafiy merosning zamonaviy talqinda o'qitilishi, darslik va metodik qo'llanmalarda qadimiy dunyoqarashning tarbiyaviy jihatlarini yoritishga alohida e'tibor qaratilmoqda[5, 1-b.]. 2023-yilda Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan tasdiqlangan yangi avlod darsliklarida ilk bor turkiy falsafa asoslari (ontologiya, aksiologiya va axloqiy nazariyalar) maktab falsafasi kurslariga kirib kelmoqda. Bu esa, o'z navbatida, yosh avlodda qadimiy tafakkur asosida tanqidiy fikrlash, milliy identitet va zamonaviy gumanistik qarashlar uyg'unligini shakllantirishga xizmat qiladi. 2024-yil holatiga ko'ra, O'zbekistonda 600 dan ortiq maktabda "Milliy g'oya", "Ma'naviyat asoslari", "Falsafa va madaniyatshunoslik" kabi fanlar doirasida qadimiy turkiy dunyoqarash elementlari sinf mashg'ulotlariga kiritilgan. Bu ko'rsatkich har yili 15–20% ga oshib

bormoqda[6, 3-b.]. Kelgusida, 2025–2030 yillarga mo'ljallangan "Ilm-fan va ta'lim integratsiyasi konsepsiyasi" doirasida, turkiy xalqlar falsafasini raqamli ta'lim muhitiga tatbiq etish, interaktiv platformalar, elektron darsliklar, virtual kutubxonalar orqali ommalashtirish rejalashtirilmoqda. Bu esa, uzluksiz ta'limni nafaqat ma'rifiy, balki ma'naviy yuksalishga xizmat qiluvchi vositaga aylantirishga imkon beradi.

Bugungi globallashuv va texnologik taraqqiyot sharoitida inson kapitalining sifat jihatdan yangilanishi, avvalo, ta'lim tizimining har bir bo'g'inida milliy qadriyatlar va tarixiy-falsafiy meros asosida shakllangan shaxslarni yetishtirish bilan chambarchas bog'liqdir. Shu boisdan, turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlarini zamonaviy uzluksiz ta'lim tizimiga chuqur integratsiyalash bugungi kunning strategik vazifasiga aylanib bormoqda. Bu jarayonning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi esa bir necha o'zaro bog'liq yo'nalishlarda aniq va samarali istiqbol rejalari asosida yo'lga qo'yilishini taqozo etadi. Avvalo, ilmiy-metodik asoslarning yangilanishi muhim ahamiyat kasb etadi: turkiy dunyo tafakkuri – qadimiy O'rxun bitiklaridan tortib, Yusuf Xos Hojib, Mahmud Qoshg'ariy, Ahmad Yassaviy kabi allomalarning asarlarigacha bo'lgan bilimlar zamonaviy ta'lim dasturlariga bosqichma-bosqich kiritilishi rejalashtirilmoqda, bu esa yosh avlodda tarixiy ong, falsafiy tafakkur va milliy g'ururni shakllantirishga xizmat qiladi[7, 2-b.]. Shu maqsadda, maktabgacha ta'lim bosqichidan boshlab ertaklar, afsonalar va qadimiy hikmatlar orqali axloqiy tarbiya berish, boshlang'ich va o'rta ta'limda "Tarixiy donishmandlik saboqlari" kabi fanni joriy qilish, oliy ta'lim muassasalarida esa "Turkiy xalqlarning falsafasi" nomli majburiy kurslarni kiritish orqali uzluksizlik va tizimlilik ta'minlanadi. Shu bilan birga, raqamli ta'lim muhitining imkoniyatlaridan samarali foydalanish orqali mazkur merosni keng jamoatchilikka yetkazish istiqbollari kengaymoqda: xususan, "Turkiy tafakkur maktabi" nomli interaktiv onlayn platformani yaratish, unda audio-video darslar, virtual ekspozitsiyalar, qadimiy manbalar va sharhlarning raqamli formati mavjud bo'lishi rejalashtirilgan[8, 3-b.]. Bu bilan bir qatorda, o'qituvchilarning malakasini oshirish va yangicha pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish ham ustuvor yo'nalish hisoblanadi — pedagoglar uchun maxsus malaka oshirish kurslari, treninglar, laborator mashg'ulotlar tashkil etish orqali ularda turkiy falsafa asosida dars o'tish ko'nikmalarini shakllantirish maqsad qilingan. Xalqaro hamkorlik doirasida esa Turkiya, Ozarbayjon, Qozog'iston kabi davlatlar bilan qo'shma tadqiqotlar, almashinuv dasturlari, xalqaro ilmiy anjumanlar tashkil etish orqali turkiy tafakkur umumturkiy identitet asosiga aylantiriladi[9, 1-b.]. Kelgusi besh yillikda "Turkiy falsafa va ta'lim" xalqaro jurnalining tashkil etilishi, madaniy-falsafiy ekspeditsiyalar yo'lga qo'yilishi, YuNESKO va TURKSOY bilan hamkorlikda qo'shma ta'lim loyihalarining ishlab chiqilishi nazarda tutilgan. Yana bir muhim jihat — bu falsafiy merosning ijtimoiy ongda jonlantirilishi bo'lib, OAV, bloggerlik, adabiy tanlovlar, yoshlar harakati doirasida tashkil etiladigan "Falsafa festivallari", "Turkiy tafakkur haftaligi", "Donishmandlar hikmatlari" tanlovi kabi tadbirlar orqali yosh avlodni mazkur meros bilan tanishtirish ishlari

olib boriladi. Shuningdek, maktab va oliy ta'lim muassasalarida har yili "Milliy tafakkur va qadriyatlar kuni"ni nishonlash amaliyotini joriy etish orqali bu merosning ta'limiy va tarbiyaviy ta'siri mustahkamlanadi. Uzoq muddatli istiqbol sifatida 2030-yilgacha bo'lgan bosqichda turkiy falsafiy meros asosida shakllangan raqamli darsliklar, sun'iy intellektga asoslangan falsafiy interaktiv platformalar, va hatto "metaverse"da qadimiy donishmandlar timsolida virtual mentorlar yaratish orqali ushbu qadriyatlarni zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish rejalashtirilmoqda[10, 3-b.]. Shu tariqa, turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlarini uzluksiz ta'limga izchil integratsiyalash orqali biz nafaqat o'z tariximizni anglaymiz, balki zamonaviylik va milliylik uyg'unligida tarbiyalangan, tanqidiy fikrlovchi, ma'naviy immunitetga ega, barkamol avlodni voyaga yetkazish imkoniga ega bo'lamiz — bu esa Yangi O'zbekistonning barqaror va ma'naviy yetuk jamiyat sari yo'lida strategik ustuvor yo'nalishdir.

Adabiyotlar tahlili: Turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlarini o'rganish va ularni zamonaviy uzluksiz ta'lim tizimiga tatbiq etish yo'lida ko'plab olimlar va tadqiqotchilar o'z ilmiy faoliyatlari orqali bebaho hissa qo'shgan bo'lib, bu boradagi izlanishlar turkiy falsafaning shakllanishi, rivojlanishi hamda uning zamonaviy ta'limdagi tatbiqiy imkoniyatlarini yoritishga xizmat qiladi; masalan, Yusuf Xos Hojib o'zining "Qutadg'u bilig" asarida siyosiy etika, davlat boshqaruvi va ijtimoiy adolat haqidagi fikrlarini falsafiy doirada ifodalagan bo'lsa, Mahmud Qoshg'ariy "Devonu lug'otit-turk" asarida nafaqat lug'aviy, balki madaniy-falsafiy qadriyatlarni ham ilmiy asosda yoritib bergan, Ahmad Yassaviy esa hikmatlari orqali tasavvufiy tafakkur, ruhiy kamolot va axloqiy tarbiyaning falsafiy asoslarini shakllantirib, bu g'oyalarni avlodlar ongiga singdirishning muhim vositasiga aylangan; zamonaviy tadqiqotchilardan Baxtiyor Karimov, Boburmirzo G'aybullayev va Nasimxon Rahmonovlar turkiy xalqlarning falsafiy merosini chuqur o'rganib, bu qadriyatlarning zamonaviy o'quv dasturlariga integratsiyasi, milliy identitetni shakllantirishdagi roli va uzluksiz ta'limdagi didaktik ahamiyatini ochib bergan, xususan, G'aybullayev o'z tadqiqotlarida Forobiy va Ibn Sino kabi mutafakkirlarning falsafiy g'oyalarini hozirgi ta'lim tizimiga uyg'unlashtirish zaruratini asoslab bergan, shu bilan birga Hilmi Ziya Ülken va Niyazi Berkes kabi turkiy olimlar XX asr mobaynida turkiy jamiyatlarda falsafa va sotsiologiyaning rivoji, diniy-ma'naviy yangilanish, modernizatsiya jarayonlari bilan bog'liq fundamental ilmiy qarashlarni ilgari surganlar; shuningdek, Qarshi Davlat Universitetining Ijtimoiy fanlar kafedrası, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi va boshqa ilmiy muassasalar ham bu yo'nalishda nazariy va amaliy tadqiqotlar olib borib, turkiy falsafani uzluksiz ta'limning tarkibiy qismiga aylantirishga harakat qilmoqda; bu sa'y-harakatlar natijasida bugungi kunda O'zbekiston va boshqa turkiy tilli mamlakatlarda milliy qadriyatlarni tiklash, tarixiy-falsafiy ongini mustahkamlash, madaniy merosni yosh avlodga yetkazish borasida uzluksiz ta'lim tizimida muayyan dasturlar, o'quv qo'llanmalari, elektron platformalar ishlab chiqilmoqda va bu jarayon 2030-yilgacha bo'lgan davrda yangi metodologiyalar

asosida takomillashib borishi, turkiy xalqlar o'rtasida madaniy-falsafiy integratsiyani chuqurlashtirishi kutilmoqda.

Metotologik qism: Ushbu tadqiqotda turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlarini uzluksiz ta'lim tizimiga integratsiyalash jarayoni kompleks metodologik yondashuvlar asosida amalga oshirildi, xususan, tarixiy-falsafiy, komparativ-tahliliy, empirik va bashoratga asoslangan yondashuvlar uyg'unlashgan holda qo'llanildi; birinchi navbatda, tarixiy-falsafiy metod asosida qadimgi turkiy manbalar – jumladan, Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig"i, Mahmud Qoshg'ariyning "Devonu lug'otit-turk"i, Ahmad Yassaviyning hikmatlari va boshqa muhim falsafiy-adabiy yodgorliklar tahlil qilinib, ularning ta'lim-tarbiya tizimidagi kontseptual ahamiyati aniqlab olindi, bu esa turkiy xalqlar tafakkurining tarixiy asoslarini ochib berishga xizmat qildi; komparativ-tahliliy metod yordamida esa turkiy falsafa elementlari boshqa sivilizatsiyalarning (masalan, qadimgi yunon, islom va hind falsafalari) tarbiyaviy qarashlari bilan qiyosiy tahlil qilinib, ularning o'zaro bog'liqligi va farqlari aniqlab berildi, bu orqali uzluksiz ta'limda turkiy tamoyillarning mustaqil, barqaror va zamonaviy metodik asoslarga ega ekanligi isbotlandi; shuningdek, empirik metod asosida turli pedagogik muassasalarda o'qituvchilar va talabalar o'rtasida so'rovnomalar, intervyular va kuzatuvlar o'tkazilib, amaliyotda turkiy falsafiy merosni o'quv dasturlariga tatbiq etish holati, mavjud muammolar va imkoniyatlar aniqlab olindi, bunda 2023-yilda o'tkazilgan ijtimoiy so'rov natijalariga ko'ra, ishtirokchilarning 78 foizi turkiy tafakkur asoslarini maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim dasturlariga tatbiq etish zarurligini bildirgan; nihoyat, bashorat metodikasi asosida hozirgi tendensiyalar tahlil qilinib, 2030-yilga qadar turkiy falsafiy qarashlarning uzluksiz ta'lim tizimidagi integratsiyasi kuchayib borishi, natijada milliy o'zlik, tarixiy xotira va madaniy identitetning ta'lim orqali shakllanishi hamda mustahkamlanishi prognoz qilindi; shu tariqa, tadqiqot metodologiyasi orqali nazariy asoslar va amaliy yo'nalishlar bir butun tizim sifatida qaralib, natijalarning aniqligi, ishonchliligi va amaliy ahamiyatini ta'minlashga intilindi.

Natijalar: Ushbu tadqiqot natijalari turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlari uzluksiz ta'lim tizimiga integratsiyalashda muhim nazariy va amaliy asoslar mavjudligini ko'rsatdi. Turkiy xalqlarning umumiy soni 250 milliondan oshadi. Bu xalqlarning madaniy va falsafiy merosi, xususan, Yusuf Xos Hojib, Mahmud Qoshg'ariy va Ahmad Yassaviy kabi mutafakkirlarning asarlari, uzluksiz ta'lim tizimida milliy identitetni shakllantirishda muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda. Empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, turkiy tilli davlatlar o'rtasida har tomonlama hamkorlik aloqalari tobora rivojlanmoqda. Bu holat, uzluksiz ta'lim tizimida turkiy xalqlarning falsafiy merosini integratsiyalash uchun qulay sharoit yaratmoqda. Bashoratlarga ko'ra, 2030-yilga kelib, turkiy tilli davlatlar o'rtasida falsafiy, madaniy va ta'limiy hamkorlik yanada mustahkamlanadi. Bu esa, uzluksiz ta'lim tizimida turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlarini kengroq tatbiq etish imkonini beradi. Shuningdek, turkiy xalqlarning qadimiy adabiy yodgorliklari, ularning diniy va badiiy tafakkuri, uzluksiz ta'lim tizimida axloqiy

va ma'naviy tarbiyani rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu yodgorliklar, yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalashda asosiy manba bo'lib xizmat qiladi. Umuman olganda, turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlarini uzluksiz ta'lim tizimiga integratsiyalash, milliy identitetni mustahkamlash, tarixiy xotirani saqlash va madaniy merosni yosh avlodga yetkazishda muhim ahamiyatga ega. Bu yo'nalishda olib borilayotgan tadqiqotlar va amaliy ishlar, kelajakda uzluksiz ta'lim tizimining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Muxokama: Turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlarini uzluksiz ta'lim tizimiga integratsiyalash jarayoni nafaqat milliy identitetni mustahkamlash, balki ta'lim sifatini oshirish, madaniy merosni saqlash, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga ham katta hissa qo'shadi, chunki bu jarayonning davomiyligi, o'quv dasturlarida qadimiy falsafiy qadriyatlarning yangi pedagogik metodlar bilan uyg'unlashuvi, yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalashga imkon yaratib, shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish va bu yo'nalishda ilmiy tadqiqotlar bilan amaliy ishlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni mustahkamlash orqali ta'lim tizimining innovatsion rivojlanishiga xizmat qiladi, bu esa davlatning barqaror rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa: Turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlarini uzluksiz ta'lim tizimiga integratsiyalash, nafaqat tarixiy va madaniy merosni saqlash, balki zamonaviy ta'lim tizimining sifatini oshirishga ham katta hissa qo'shadi. Tadqiqot natijalari, turkiy mutafakkirlarning asarlarini o'rganish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarga tatbiq etish orqali milliy identitetni mustahkamlash, yosh avlodni axloqiy va ma'naviy qadriyatlar asosida tarbiyalash imkoniyatlarini kengaytiradi. Turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlari, xususan, Yusuf Xos Hojib, Mahmud Qoshg'ariy, Ahmad Yassaviy va boshqa ulkan mutafakkirlarning asarlari uzluksiz ta'lim tizimida zamonaviy metodikalar bilan uyg'unlashishi natijasida, ta'lim tizimi milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan boyitiladi. Ushbu integratsiya jarayoni, bir tomondan, ta'lim sifatini oshirishga, ikkinchi tomondan, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga, jamiyatda madaniy va ma'naviy yangilanishni ta'minlashga xizmat qiladi. Shuningdek, bu jarayonning davomiyligi, turkiy xalqlar o'rtasida ilmiy, madaniy va ta'limiy hamkorlikni rivojlantiradi, bu esa o'z navbatida global miqyosda turkiy xalqlarni yanada yaqinlashtiradi. Bashoratlarga ko'ra, 2030-yilga kelib, turkiy falsafaning uzluksiz ta'lim tizimidagi roli yanada kuchayadi, natijada milliy o'zlikni mustahkamlash va madaniy xotirani tiklash borasidagi sa'y-harakatlar muvaffaqiyatli amalga oshiriladi. Shu sababli, turkiy xalqlarning dastlabki falsafiy qarashlarini uzluksiz ta'lim tizimiga integratsiyalash nafaqat ilmiy, balki ijtimoiy va madaniy ahamiyatga ega bo'lib, ta'lim tizimining zamonaviy rivojlanishini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Shavkat, D. (2024). MARKAZIY OSIYO ALOMALARINING MILLIY IDENTIKLIK TO'G'RISIDAGI QARASHLARINING TARIXIY-FALSAFIY ASOSLARI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 3(35), 200-207.
2. Shohbozbek, E. (2025, March). UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA MAKTABGACHA TA'LIMNING O'RNI VA AHAMIYATI. In INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE (Vol. 3, No. 29, pp. 53-58).
3. Axmedovna, J. I. (2024). ANTROPONIMLARNING FALSAFIY VA LINGVISTIK TUSHUNCHALARDA IFODALANISHI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR, 1(1), 49-52.
4. Ergashbayev, S. (2025). YOSHLARNING MA'NAVIYAT DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISHDA UZLUKSIZ TA'LIM JARAYONLARINING O'RNI (RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI MISOLIDA). Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(2), 3-9.
5. Shavkat, D. (2024). MARKAZIY OSIYO ALOMALARINING MILLIY IDENTIKLIK TO'G'RISIDAGI QARASHLARINING TARIXIY-FALSAFIY ASOSLARI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 3(35), 200-207.
6. Xatamjonovna, M. N., & Shohbozbek, E. (2025, March). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI UZLUKSIZ TA'LIMGA TAYYORLASHNING INNOVATSION USULLARI. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE (Vol. 3, No. 32, pp. 96-102).
7. Rahima, D. (2025). QADIMGI TURKIY SHE'RIYAT JOZIBASI. Global Science Review, 1(1), 147-153.
8. Ubaydullayevna, A. G., & Shohbozbek, E. (2025). MAKTABGACHA TA'LIMDAN BOSHLAB INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA UZLUKSIZ TA'LIMNI SHAKLLANTIRISH. PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS, 4(43), 174-181.
9. Doniyorjon G'iyosiddin o'g, J. (2025). YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA JADID MUTAFAKKIRLARI QARASHLARINING IJTIMOY FALSAFIY TAHLILI. Лучшие интеллектуальные исследования, 38(3), 73-86.
10. Sobirovna, R. M., & Shohbozbek, E. (2025). MAKTABGACHA TA'LIMDAN BOSHLAB UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI YO'LGA QO'YISH. PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS, 4(43), 163-167.